

GYÁVA

Az ember fajilag kétségtelenül hozott magával agresszivitást, legalábbis hajlamos rá. Életében a családi, társadalmi ráhatás következtében, a szocializációja során dől el, hogy az erőszakossága kifejlődik-e vagy gátlás alá kerül. Ha valakitől elveszünk a kultúráját, néptudatát, identitását és hitét, többé nem fűti eszme az erkölcsös életért, ezért bármire, a legdurvább agresszióra is képes.

Megítélésem szerint kétféle gyáva ember létezik. Az egyik a méhen belüli fejlődése során genetikailag elveszti agresszív hajlamát. A nép erre mondja, hogy galambepéjű, holott jól tudjuk, a galamb meglehetősen erőszakos madár. A gyáva másik típusa születésekor nem hoz magával több erőszakos hajlamot, mint más, de neveltetése és az agresszív megnyilvánulásaiért elszenvedett büntetések, megvonások, hátrányos helyzetek megtanítják arra, hogy elnéző, beletörődő és együttműködő ember legyen. A környezete ezt igényli, ezért kifejlődhet benne a "nyuszi". A "gyáva nyúl" népi kifejezés legfőljebb részben igaz. Etológusok bizonyították, hogy ez a rágcsáló párzás idején a vetélytársakkal mind a négy lábával kemény "ökölvívó mérkőzésekben" vesz részt. Kis termete, növényevő táplálkozási szokása miatt a természet a táplálékláncba beépítette, ezért a nálánál nagyobb ragadozók prédaállata. Ebből következik, hogy veszély esetén "gyávának" mutatkozva, "fölkösse a nyúlcipőt" és idejében kereket oldjon.

Az embernél is van hasonlóság az említett állatok viselkedéséhez, de a társadalom a magatartásukat sokkal jobban befolyásolja. A gyáva a sikeresebb, mert jobban megtűrik, mint az erőszakost. A forradalmárt általában kivégzik, bebörtönzik, őt és családját lehetetlenné teszik, kiszorítják az uralkodó rétegbeli boldogulók közül. Az alattomos, a gyáva besúgó tisztes fizetést kap, elnézik kisebb botlásait. Akár a nyúl esetében, ő szaporodik jobban. Azok a népek, amelyek gyakorta láznak, hőseket és mártírokat faragnak gyermekeik legjavából, kiirtódnak, lassanként eltűnnek a történelemből, mert mindig a patkány szaporodik jobban, és bár pusztítgatják, igyekeznek annyit meghagyni, amennyi szükséges a társadalmi egyensúly megtartásához. Ezért nem igaz az a közmondásunk sem, hogy "gyáva népnek nincs hazája". A gyáva szüntelen maga előtt tolja az őt védőt, aki rendre helyette veszik el, míg ő a háttérben marad, és a veszély elmúltával tovább éli megszokott életét. Egy biztos, bármiként is cselekszik, belőle sohasem válik oroszlán.

A gyáva mindig alattomos és árulásra alkalmas. Fölhasználható minden erkölcstelen dologra, elég megfélemlíteni. Szereti a törleszkedést, hízelkedést. "Macskatermészete van" - szokták rá mondani. Mindenkit képes kiszolgálni, aki agresszívabb nála. Az összeütközéseket kerüli, inkább meghunyászkodik. Ha hiába tér ki, rajta mégis erőszakot hajtanak végre, sebeit világfájdalommal nyalogatja, és szerencsétlennek érzi magát. Tele van alantas indulatokkal. Titokban kezét dörzsöli, ha a számára koncot vetők közül valaki pórul jár, miközben sajnálatában könnyeit törülgeti.

A gyáva emberrel nem érdemes packázni. Tudni kell, hol a mérték, ameddig üthető. Ha sarokba szorítják, patkányként harapni kezd. Beárul és tanúkat szerez. Támadójára még olyan cselekedeteket is rábizonyít, amelyeket nem követett el. A megtorlásban kíméletlen tud lenni, amíg kétes értékű hatalmat kap.

Az ilyen ember nemcsak lelkileg torz, de legtöbbször született vagy szerzett testi hibája következtében, tehát önhibáján kívül is személyiségtorzulást szenved. A gyávák között ritkán találni két méter magas, mázsa tömegű atlétát, aki már a puszta megjelenésével is tiszteletet, legalábbis kíméletet parancsol, annál többet láthatunk a gyöngé, hibás alkatúak csoportjában. Ez nem "faji" kérdés, hanem természeti adottság - úgy mondják, hogy "a természet elhibázta" -, amely miatt az ilyen szerencsétleneket a diktatúrák kihasználják, ahelyett, hogy humánussal kezelnék őket.

A gyáva ritkán választ erőszakos társat. Madách szerint "ebnek is eb a párja". Esetünkben az a mondás sem igaz, hogy "az ellentétek vonzzák egymást". Más kérdés, a gyávának esetleg igénye lenne egy erős védelmezőre, de az erőszakos ember ritkán választ maga mellé ilyen barátot, hitvest, hacsak azért nem, hogy szadisztikus vágyait a gyáva állandó gyötrésével kiélje.

Ahogy az erőszakos egyéniség szélsőséges, a gyáva is a végletek másik részéhez tartozik. Valamiképpen mindegyikhez többet kell alkalmazkodni, keservesebb a velük való együttélés vagy kapcsolattartás, mint a kiegyensúlyozott személyiséggel. A gyáva nem válogat, alapjában mindenkit utál és irigyl vagy azért, mert agresszív, avagy a kiegyensúlyozottsága miatt.

A gyáva ösztönösen rejtőzik. Mindig nesztelenül jár, mintha mezítláb volna. Szereti a gumitalpú és vászoncipőket. Az ajtót véletlenül sem csapdossa. Igyekszik beleolvadni környezetébe, hogy

észrevétlen maradjon, miközben sunyi módon mindent megfigyel, és magában elraktároz, hogy tapasztalatait adott pillanatban bárki ellen fölhasználhassa.

Különös ellentmondásként szereplési vágya is van. Imádna kitűnni, illetve valami olyan dolgot cselekedni, amely meghozná neki az áhított elismerést és kitüntetést. Utóbbiért akár a családját is föláldozná. Ez a magatartása azért alakult ki, mert a kiválóság társadalmi védelmet is nyújtana neki az agresszorokkal szemben. Nem ő lenne a célpont. Ugyanakkor a megméretés, a felelősség és a teljesítmény elérése nem tetszik neki. Szorgalma addig terjed, míg vele egyéniségét földheti.

Narcisztikus tulajdonság is van benne. Szeret tükör előtt hosszan magával foglalkozni. Gondosan elrendezi haját, ruháját. Nemétől függetlenül örömmel használ élénk illatosítókat és különleges díszeket. Szeretne magával elégedett lenni, és ezt az örömet meg is szerzi. Ha piperézésén rajta kapják, roppant dühös, de ha a fölfedező nálánál erősebb egyéniség, igyekszik indulatát palástolni.

Lelki vonatkozásban a fájdalomküszöbe rendkívül változó. Hol túlérzékeny és sohasem tudhatja az ember, mikor sérti meg, ha ezt nem is mutatja ki, hol pedig semmit sem vesz magára. Lelkére pajzsot, testére páncélt növeszt, hogy bevehetetlen bástya legyen. Tűróképessége mindkét szélsőséges irányban meghaladja a fejlett személyiség által elviselhetőt.

Soha sincs világos, tiszta fogalmazása. Jelképekben beszél, amely így is, úgy is érthető. Nehéz rábizonyítani, hogy szavaival kígyóként mérges nyálat lövellt, mert mondandóját nem pontosítja, csak érzékelteti. Amikor rákérdezünk, hogy "ez a célzás nekem szólt?", magában azt gondolja, hogy "ez már nem célzás volt, hanem találat", míg szavakkal azt közli, hogy "ne vedd magadra, csak általában említettem". Itt a témának és a vitának vége. Egyiket sincs értelme tovább folytatni, mert az ember úgy kaphat újabb nyilatkat, hogy azokat tisztességes körülmények között nem tudja visszalőni, miközben a sebző gyáván megfutamodik.

Végül bele kell törődnünk, hogy a gyáva természet és személyiség hozzátartozik az emberhez. Tetszik, vagy sem, itt van velünk. Néha elviselhetetlenül nagy csoportosulásokban, máskor sajnálatot ébresztő magányban. Ha sokan vannak együtt, természetük átcsap a másik végletbe, erejük megnő és pusztító jelenlétük is agresszív lehet.

SZENTI TIBOR - SZŰCS LÁSZLÓ
RENDHAGYÓ
LEXIKON